

Szándékok és tör(ekv)ések...¹

Amikor a Pozsgay Imre nevével fémjelzett Hazafias Népfront (HNF) kiállt a népfőiskolai mozgalom zászlóbontása mellett, és több éves előkészítő munkálatok után, 1988. június 2-án, Benda Kálmán történész professzor elnökletével megalakulhatott a Magyar Népfőiskolai Társaság (MNT), olyan civil szerveződés tudott „hídfőállást” kiharcolni a politikai, gazdasági és kulturális rendszerváltás küszöbére érkező Magyarországon, amely az 1990. évi többpárti, szabad parlamenti választásokat követően a társadalmi viszonyokban komoly esélyt jelentett egy régi-új típusú művelődési-felnőttoktatási intézményrendszer megszerveződéséhez.

Pedig a jól ismert nyugat-európai típusú népfőiskolák magyarországi meghonosítására irányuló XX. század végi – immár sokadik – törekvést az 1980-as években is sokan megkérdőjelezték, életképességét szkeptikusan fogadták. Számos művelődéspolitikus és közművelődési szakember akadt, aki – különféle ideológiai vagy szakmai terminológiákba burkolt indokokkal – fenntartásait fogalmazta meg ezzel az intézménytípussal szemben. A népfőiskolák elleni támadásokat mégsem te(he)tte már teljesen magáévá a Művelődési Minisztérium. A kulturális élet központi, állami irányítója nem állított akadályokat a Társaság megalakulása elé, de arról sem biztosította a szervezetet, hogy segítséget nyújt a mozgalom intézményesüléséhez.

A váratlanul felgyorsuló kül- és belpolitikai változások és események hatással voltak a népfőiskolai gondolat megítélésére is. A politikus Pozsgay Imre, az akadémikus Benda Kálmán helye, szerepe, tekintélye, a köréjük szerveződő neves szakemberek mind nagyobb száma, a Művelődési Minisztérium apparátusában megjelenő (az akkori terminológiával) „másként gondolkodók”, a társadalmi rendszerváltást szorgalmazó erők hatására, nyomására,

és a tárca felső vezetésében bekövetkező személyi változások következtében egyre kedvezőbb feltételei kezdtek kialakulni a népfőiskolai mozgalom megszerveződéséhez.

Az egymást váltó miniszterek közül a Magyar Népfőiskolai Társaság céljait – és programjának jelentőségét a rendszerváltás előtt álló Magyarországon kulturális életének alakításában – Németh Miklós kormányának (1988.XI. 24.-1990.V.22.) művelődési minisztere (1989.V.10.-1990.V.22.), Glatz Ferenc ismerte fel.

A Társaság elnökéhez szakmai és emberi kapcsolatokkal egyébként is kötődő miniszter határozott és konkrét lépéseket tett annak érdekében, hogy a művelődés-felnőttoktatás nyugat-európai típusú, hazai előzményekkel már rendelkező intézményrendszerének kialakulását állami eszközökkel is támogassa.

A minisztériumban a Közművelődési Koordinációs Titkárság (1989-től főosztály) feladata lett a Magyar Népfőiskolai Társaság törekvéseinek és munkájának segítése. Hogy ez a támogatás miben és miként nyilvánult meg, azt a korabeli levelezések, feljegyzések, jegyzőkönyvek pontosan dokumentálják. Segítségükkel szinte lépésről-lépésre nyomon követhetők a tárca vezetőjének és munkatársainak a népfőiskolai gondolat meghonosítása és intézményesítése érdekében kifejtett törekvései.

¹ Szándékok és törekvések a népfőiskolák magyarországi intézményesítésére. (Az 1989. május 30-a és 1990. áprilisa között született dokumentumok. 1998 *In Az újrászületés krónikája. Tíz év a magyar népfőiskolai mozgalom történetéből. Az emlékezetben. A sajtó tükrében. A dokumentumok tanúsága szerint.* Szerk. Trencsényi Imre. Budapest, Magyar Népfőiskolai Társaság, 264-274.

Dokumentumok

Magyar Népfőiskolai Társaság
Budapest I. Corvin tér 8.

Budapest, 1989. május 30.
MNT-41/89.
Művelődési minisztérium
Glatz Ferenc miniszter

Budapest
Szalay u. 10-14.

Tisztelt Miniszter Úr!

Szeretnék, ha sok teendője közepette is időt tudna szakítani arra, hogy megtisztelje a Magyar Népfőiskolai Társaság közgyűlését, s ott felszólaljon.

Engedje meg, hogy a Magyar Népfőiskolai Társaság elnöksége nevében a közgyűlésre tisztelettel meghívjuk.

Benda Kálmán
elnök

Tóth János
titkár

Melléletek!

Közművelődési Koordinációs Főosztály

F e l j e g y z é s

Dr. Józsa György minisztériumi igazgató elvtárs részére

Tárgy: a Magyar Népfőiskolai Társaság (MNT) a Hazafias Népfront tagszervezeteként 1988. június 2-án alakult meg. Ez év májusától pedig önállóan bejegyzett egyesületként működik.

Az MNT olyan új típusú, a tízes évek és a két világháború közötti időszak népfőiskoláinak (és népfőiskolai tanfolyamainak) a progresszív örökségét is felvállaló közösségek megalakulását szorgalmazza és támogatja, melyek hatékonyan hozzájárulnak az egyén aktív és alkotó közösségeihez. Ezt bizonyítja a Társaság eddigi tevékenysége és az 1989. évi programja is, amely fontos feladatnak tekinti a szervezet kiépülését, kapcsolatrendszerének hazai és nemzetközi bővítését.

Figyelemre méltó az egyesület nemzeti művelődési programtervezete. Ez lényegre törően és karakteresen fogalmazza meg mindazt, ami a megalakult, illetve megalakuló népfőiskolákat, egyesületi, a tagokat állampolgári jogaik alapján megilleti.

Társadalmunk demokratizálásában értékes szerepet töltenek be az egyesületek és az alakulófélben lévő különféle önkormányzati formációk. Véleményünk szerint a minisztériumnak érdeke, hogy a helyi társadalmakért felelősen gondolkodó és cselekvő népfőiskolai közösségek gyarapodjanak és megerősödjenek.

Javasoljuk, hogy a miniszter elvtárs levélben biztosítsa támogatásáról a Magyar Népfőiskolai Társaságot.

A levél tervezetét mellékelem.

Budapest, 1989. június 2.

Dr. Fodor Péter

Levéltervezet!

Magyar Népfőiskolai Társaság
Benda Kálmán elnök

Budapest
Corvin tér 8.

Tisztelt Elnök Úr!

A Magyar Népfőiskolai Társaság közgyűlésére szóló meghívót köszönettel vettem.

Szíves megértésüket kérem, de a Társaság közgyűlésén – elfoglaltságom miatt, szándékom ellenére – nem tudok részt venni.

Munkájukat eddig is figyelemmel kísértem, és azt tapasztalhattam, hogy hasznos és eredményes tevékenységet folytatnak. A vezetésem alatt álló minisztériumnak is érdeke, hogy a helyi társadalmakért felelősen gondolkodó és cselekvő népfőiskolai közösségek száma gyarapodjon, és ehhez támogatásunkról biztosítom Önöket.

Kérem, hogy segítsék elő a helyi demokráciát, az egyén, a közösség és környezetének szerves kapcsolatát, és járuljanak hozzá a társadalom működőképességéhez.

A Magyar Népfőiskolai Társaság Elnökségének és a népfőiskolai mozgalom közösségei célkitűzéseinek eléréséhez sok sikert kívánok.

Budapest, 1989. június 5.

Üdvözlettel:

Glatz Ferenc

Közművelődési Koordinációs Főosztály
Előadó: Dr. [T.] Kiss Tamás

Feljegyzés

Pusztai Ferenc államtitkár úr részére

Tárgy: A Minisztertanács balatonszemesi² gyermeküdülőjének népfőiskolai oktatás céljára történő hasznosítása.

A Minisztertanács Központi Üdülőjétől átvett balatonszemesi gyermeküdülő népfőiskolai célokra történő hasznosítása érdekében konzultációt tartunk szükségesnek a Magyar Népfőiskolai Társasággal. E megbeszélés lehetővé tenné az érdemi együttműködési készség kölcsönös kinyilatkoztatását. A működtetésre az alábbi formákat tartjuk elképzelhetőnek.

1. A tanév befejezését követő három nyári hónapban a jelenlegi óvodások iskolaépületét – szükséges átalakításokkal – költségtérítéssel olyan családi népfőiskolai üdültekre lehetne hasznosítani, ahol színvonalas gyermekfoglalkozásokra, közösségi programokra-tevékenységekre, közös élményszerzésekre épülne a család pihenése és rekreációja.

2. Az őszi és a téli időszakban a jelenlegi iskoláskorú gyermekek lakóépületben – téliesítéssel –, részint bentlakásos népfőiskolai kurzusokat, részint egyéb képzéseket, továbbképzéseket lehet szervezni.

3. Elképzelhetőnek tartjuk, hogy az épületek hasznosítására, a programok kidolgozására a minisztérium a Magyar Népfőiskolai Társaságot kérné fel.

4. A hatékony kihasználás érdekében maga a tárca szervez népfőiskolai jellegű népfőiskolai jellegű tanfolyamokat. Erre évenként pályázatokat hirdet meg, amely finanszírozását a Pro Cultura Hungariae Alapítvány keretében létrehozandó Népfőiskolai Mozgalomért Alapítványból lehetne biztosítani.

2 Az üdülő Balatonszemes és Balatonöszöd határán helyezkedett el, ezért hol az egyik, máskor a másik település neve szerepel a dokumentumokban. A minisztériumi ügyintéző T. Kiss Tamás, aki 1987. február 1-től, 1991. április 1-ig a tárca főosztályának főelőadója.

5. Elképzelhető, a tárca külön megállapodás keretében évente határozott időszakra átadja az objektumot a népfőiskolai társaság részére.

6. Tisztázandó, hogy az intézmény alapvető működtetéséhez szükséges feltételeket ki biztosítja, és milyen feltételekkel bocsátja mások rendelkezésére.

Budapest, 1990. február 5.

Dr. Fodor Péter
főosztályvezető

Művelődési Miniszter

Benda Kálmán
Népfőiskolai Társaság
Budapest I.
Corvin tér 8.

Kedves Barátaim!

Az elmúlt év őszén a Népfőiskolai Társasággal kezdeményezésemre beszélgetést folytattunk. Váztoltam, hogy a népfőiskolai mozgalomnak az 1990-es évek Magyarország kulturális intézményrendszerében jelentős szerepet látok. Azt is váztoltam – és azóta a hazai népművelés szervezetének is javasoltam figyelmébe –, hogy az 1990-es évek Magyarországn a felnőtt képzésnek és a felnőtt önképzésnek rendkívüli szerepe lehet. A magyar társadalom nincs felkészülve gondolkodásában annak befogadására, hogy a képzés nem zárulhat le az állami vagy általában a kötelező iskoláztatással. Arról a kevés önállóságról is leszoktatják az embereket, amely önállóságot a polgári társadalom olt az egyénbe. Ne várjon a büdzsétől és valami állami fennhatóságtól mindent az állampolgár, így saját élete végéig tartó képzését sem. Az államtól, a mindenkori kormányzattól azt követelje meg, hogy a lehetőségeket biztosítsa számára, hogy segítse olyan intézmények létrehozását, mely intézményeket azután már ő, az autonóm egyéniség, vagy az autonóm egyéniségek kisebb közösségei berendeznek maguknak. Amikor egész kultúrpolitikai vonalvezetésben a rövid idő adta lehetőségeken belül is igyekszem következetesen az állami paternalizmus alól felszabadítani kulturális intézményeinket, tenni kell azért is, hogy az emberek igényeljék az önálló gondolkodást, és nemcsak a gondoskodást. A diktatúráknak éppen egyik lényeges sajátossága, hogy az egyének a bizonytalanság helyett az ún. biztonságot igénylik, de azt azután már diktatórikus államhatalom akarja megszabni, hogy ki részesedjen ebben a gondoskodásban és mire terjedjen az ki.

Az oly sokat emlegetett alulról jövő kezdeményezésnek csak akkor lehet tere a politikában, ha a társadalom hozzásegődik a kezdeményezésekhez. A népfőiskolai mozgalomra ebben az értelemben küldetészerű szerep vár. Alulról jövő kezdeményezéseket kell szerveznie, a társadalom számára olyan kereteket kell biztosítani, amelyeket függetlenül az állami képzési formáktól, a társadalom iskolarendszerén kívüli állandó képzését-önképzését, továbbképzését, átképzését biztosítja. Ugyanakkor a népfőiskolai mozgalom egy olyan intézmény lehet, amelyik a különböző képzési formáknak a sokszínűségét biztosítja.

Éppen azért, hogy nem egy törvényileg rendezett képzési keret együtttest tartalmaz, hanem felkarolja a szervezeti és tematikai újításokat is. A népfőiskolai mozgalom tehát nemcsak szervezeti kereteket ad a felnőtt társadalom számára a képzés területén, de egyben a legnemesebb értelemben vett felvilágosító folyamat. Többször fogalmaztam úgy: ebből a részben apátiába, részben pedig pörkölt-tudatba esett társadalomból egy tanuló nemzetet kell formálnunk. És nem a társadalomra erőltetett, felülről hozott törvényekkel, hanem az alulról jövő kezdeményezések felkarolásával és támogatásával. A történelem bebizonyította, hogy a felvilágosult abszolutizmusnak, mint kormányzati formának gyakran pozitívabb a szerepe, mint a demokratizmusnak, és főként egyszerűbb kormányzási eszköz, mint a demokrácia. De a történelemből azt is tudjuk: az ilyen felvilágosult abszolutizmusok tartós eredményeket nem tudnak eredményezni.

Ezekből az általam ismertetett alapelvekből és elképzeléseimből következnek azok az alapelvek is, amelyeket az oktatáspolitikai koncepció részeként megfogalmaztam: a tanulást életünk végéig tartó tevékeny-

séggként kell felfognunk és a tanulást lehetővé tevő oktatási formákat és intézkedéseket az óvodás kortól a felnőtt korra is kiterjeszkedő intézmény együttesnek tekintem. Vagyis az oktatáspolitikának a maga kormányzati eszközeivel aktivizálnia kell magát a felnőttoktatás területén is.

De ugyanez az elv vezetett akkor is, amikor a szakképzéssel és az átképzéssel kapcsolatban nyugat-európai és világbanki partnereinkkel tárgyaltam. A dinamikusan fejlődő nyugat-európai országokban, mint ismeretes, az átképzés a szakképzés egyik természetesnek vett formája, amelyről részben a munkáltatók, részben az állam gondoskodik. De ugyanakkor az állampolgár maga, saját erejéből is óriási anyagi és erkölcsi erőfeszítéseket tesz, hogy munkaerejét tovább képezze, és ezzel növelje a saját munkaerő értékét. Vagyis az állami művelődéspolitikának, a vállalati szférának és az egyéni kezdeményezéseknek (társadalomjellegű mozgalmaknak) egymás mellett kell, és egyszerre kell létezniük és hatniuk a társadalomban.

A hazai népművelők vezetőivel folytatott eszmecserén is hasonló szellemben vállaltam fel a hazai népművelésben – közművelődésben – tevékenykedők figyelmét: lezárult egy korszak a hazai közművelődés történetében. Sőt, a fentebb vázolt elképzeléseinkből következően én a felnőtt művelésnek és az önművelésnek a segítőt és megszavazóit éppen az eddigi népművelés munkásaiban látom. Úgy látom: noha rossz irányban dimenzionáltak túl, elsősorban propaganda szempontoktól hajtván, vagy más kultúrpolitikai elképzelésekben gondolkodva jobbitó szándékkal a hazai közművelődés feladatait, és ezért a társadalomban van egy közművelődés-ellenesség. De én a közművelődés munkásainak szétengedésében vagy netán intézményeik szétverésében rövidlátó, és társadalomellenes cselekedetet látok. Ezt könnyű kimondani, de sokkal nehezebb tenni valamit akkor, amikor a tanácsi igazgatás és általában az önkormányzatok igazgatása alatt majd azon fognak morfondírozni és dönteni a helyi vezetők, hogy a csatornázásra vagy a közművelődésre költsenek-e? A népművelés –közművelődés – szakemberei a felnőttképzés, az önképzés társadalmi felerősödésének elsőszámú munkásai lehetnek az 1990-es évek Magyarországon. Ezért hívtam fel a népművelési mozgalom vezetőinek figyelmét arra, hogy igyekezzünk közös erővel az új helyzetnek megfelelően megtalálni a volt közművelődési szakemberek és munkájuk helyét. Ilyen irányban folytattam tárgyalásokat Vitányi Ivánnal, az Országos Közművelődési Központ igazgatójával is, a volt közművelődés országos összefogásának szervezeti újra gondolásakor. Sajnos a novemberi választások után világossá vált, hogy a kultúra területén tervezett és kialakított minisztériumi, miniszteri programot is át kell szabni, hiszen június helyett csak februárig lesz Parlament és le kell tennünk több szervezeti koncepcionális reformról, illetve változtatásról. (Így esik az idő rövidségének áldozatául az önálló oktatási, felsőoktatási törvény. Az ezzel kapcsolatos egyetemi, főiskolai strukturális változtatások, de sorolhatnám tovább, a Művészeti Alap, a film, és általában a művészetek terén elkezdett, de félbehagyott reformokat, és magát a kultúra igazgatásának szerkezetváltozásait is).

De a fentebbi alapelvek vezettek akkor is, amikor elkészítettük a minisztérium új gazdasági menedzselési formáinak tervezetét is. Az egyént és ne az intézményeket menedzseljük. Itt több, a szabad művelődést (vagy korábbi értelmezésben közművelődést, népművelést) érintő alapítványt tettünk. Ezek között szerepel egy nagyobb alapítvány „Népfőiskolai mozgalomért”. Az alapítvány célkitűzése kimondta: „A cél a népfőiskolai mozgalom újbóli megindításának érdekében a mozgalom 1945 előtti demokratikus hagyományainak figyelembevételével modern felnőttnevelés, önképzés formáinak kialakítása, pályázatok, mozgalmi kísérletek céltámogatása”. Hangsúlyozom, az alapítványnak épp az az óriási előnye, hogy a társadalom független tagjaiból képzett kuratórium rendelkezik a cél elérése és támogatás odaítélése felett. Ugyanakkor lehetséges egyéneknek, intézményeknek is az alapítvány tőkét gyarapítani. Az alapítvány kezdő összege Magyarországi viszonylatban igen jelentős, 35 millió forint. A kuratóriumba várom a Népfőiskolai Társaság javaslatát, a kuratórium elnökére vonatkozó javaslatokat is.

Őszi megbeszélésünkön kilátásba helyeztem, hogy egy nagyobb épületegyüttest igyekszem szerezni a mozgalom céljaira. A miniszterelnök úrral egyetértésben szerezte meg a tárca e célra a balatonöszödi volt gyermeküdülőt. E több százmilliós ingatlan hasznosítása kettős: szeptember 15-től május 15-ig a népfőiskolai mozgalom rendelkezésére bocsátjuk, május 15.- szeptember 15. között pedig a Művelődési Minisztérium családi nyaralójaként funkcionál. Az épület a Balaton partján fekszik és egy turnusban több száz fő

befogadására képes. Az épület átalakítási költségeit a költségvetésből biztosítjuk. (Nem akarom ezzel azokat a nehézségeket elfedni, amely nehézségek a válság-költségvetésben a kultúra általam annyira óhajtott preferálását érintik, de beláthatják Önök is, ez az objektum jelenleg egy több százmillió forintos injekció lehet a hazai szabadművelődés és a népfőiskolai mozgalom új formáinak kimunkálásához). Az épületet a tárca ingyen bocsátja a mozgalom rendelkezésére. Az már az Önök szervezőkészségén és találékonyságán múlik, hogy miként tudják a működési költségeket biztosítani. Szakértő munkatársaim szerint a különböző tanfolyam- és képzési költségek, az épület ingyenes biztosítása (a célnak megfelelő átalakításával együtt) azt jelenti, hogy a képzési költségek mintegy 30-40 %-át biztosítja így a költségvetés. Az alapítvány büdzséje a pályázatok elbírálásával egyidejűleg március 15-től nyílik, a balatonöszödi Népfőiskolai Központ pedig már ez év szeptember közepétől a tervek szerint fogadhat lakókat.

Végül engedjék meg, hogy amikor a népfőiskolai mozgalom új tartalmi célkitűzéseiről tárgyalnak, és megbeszélésünk szerint készítenek számomra is erről tájékoztatót, néhány szempontra felhívjam figyelmüket.

Mint Európa történetével foglalkozó történész is, többször felfigyeltem az európai ún. kisjóléti, szociális államokban meglévő erős népfőiskolai mozgalomra. Külön tárgyaltam e kérdéssel júniusi svédországi tartózkodásomkor és röviden kitértünk a dán, a holland és a belga példákra brüsszeli tárgyalásaimon az európai oktatási miniszterek tanácskozásán. A jelzett alapítvány terhére is, úgy gondolom, hamarosan tehetnének tanulmányutakat e mozgalmak jobb megismerése céljából.

Kérem, figyeljenek arra is, amit már Brüsszelben érzekelttem: nemcsak az állami oktatás, de a népfőiskolai mozgalom is erősen befolyhat az Európához való felzárkózások programjába. Brüsszelben számoltam be arról, hogy ilyen irányú mozgalmakat fognak kezdeményezni.

Javaslom, hogy elképzeléseik kialakítása közben ne feledkezzenek el a fentebb, az átképzés-, képzésről mondottakról. A magyar társadalom széles rétegei nincsenek tisztában azokkal az állampolgári jogokkal és kötelemekkel sem, amelyek pedig döntően kihatnak arra, hogy mit mernek, mire tudnak vállalkozni a mindennapokban. A gazdasági vállalkozások a szakismereti képzettség megszerzésének lehetőségeire nézve is gyakran tájékozatlanok. Én az 1945 előtti népfőiskolai mozgalom legpozitívabb hagyományait, mint történész is abban látom, hogy a népfőiskolai képzés mindig rendkívül „életzagú” volt és segítette a tanfolyamokon résztvevőket a napi gazdasági-szakmai érvényesülésben. (Egyébként szeretném megjegyezni, hogy a brüsszeli tárgyalásaim során arról is szó esett: az átképzéshez kilátásba helyezett és a következő napokban döntésre kerülő több millió márkányi segítségből a népfőiskolai mozgalom számára is tudunk előreláthatóan szeptembertől infrastrukturális beruházásokat biztosítani).

Végül szeretném felhívni figyelmüket a magyarországi egyházak megélnékül tevékenységére. Még mindig vannak, akik az egyházakban az ún. klerikális veszély hordozóit látják, és nem látják azt a szervező és megtartó erőt, amit azok a mindennapok közösségi életében betölthetnek. Ismeretes, hogy az egyházaknak szép tradícióik vannak a népfőiskolai mozgalmak terén is. Kérem, gondolják végig: nem lehetne-e a jelenleg is meglévő közművelődési hálózat és a meglévő népfőiskolai hálózat mellett az egyházak helyi szervezeteit bevonni a népfőiskolai mozgalomba? Én úgy látom, hogy az egyházak épp erre a szociális, kulturális szervező szerepre nagyon is szívesen vállalkoznak és bennük még igen nagy társadalmi tartalékok rejlenek. De hangsúlyozom: ezeket csak megfontolásként ajánlom egy akcióprogram kidolgozásához, amelynek szellemében már észben a tavasztól, de még inkább szeptembertől a népfőiskolai mozgalom megújulását várhatjuk.

Igen fontosnak tartanám, hogy a Népfőiskolai Társaság a népfőiskolai mozgalmat koordináló intézmény, partnere lehessen a kormánzatnak. De mindezt a szervezeti keretet úgy kialakítani, hogy a meglévő népfőiskolák ne valamiféle centralizált intézménynek tekintsék a társaságot.

Budapest, 1990. február 8.

Glatz Ferenc

Közművelődési Koordinációs Főosztály
261/KKF/1990.
Előadó: Dr. [T.] Kiss Tamás

Feljegyzés Glatz Ferenc miniszter úr részére
Tárgy: észrevételek a Magyar Népfőiskolai Társaság elnökének – Benda Kálmán részére – írt miniszteri levélben megfogalmazottakról

A levél tartalma annak a koncepciónak képezi részét, amely – többek között – azt tűzi ki célul, hogy művelődési intézményrendszerünk szerkezetében, funkciójában egyaránt betagozódjon Európa kulturális struktúrájába. A közművelődés esetében ehhez a szerkezetváltáshoz jó lehetőségeket és reményeket kínál a kibontakozó félben levő népfőiskolai mozgalom. E „rég-új” intézménytípus differenciált meggyökerezése és államilag is támogatott kiépítése mellett számos érv sorakoztatható fel.

- Valóban lezárult a hazai közművelődés történetében egy korszak. Olyan új, alulról induló kezdeményezések jelentkeznek a kulturális életben, melyek társadalmilag fontos feladatokat látnak el, igényeket elégítenek ki és teret kívánnak maguknak. Ezek közé tartoznak a különféle népfőiskolák is. Megítélésem szerint egy differenciált népfőiskolai intézményrendszer kiépülésében a jelenlegi művelődési otthon jellegű épületek fontos szerepet tölthetnének be. Alapvetően a felnőttek képzésére, továbbképzésére, átképzésére épülő feladatvállalással nemcsak szerkezetük változna, de funkciójuk is korszerűsödne. Így a szakterület őrizheti azokat az értékeket, amelyek vállalhatók, de tevékenysége közelíthet a helyi önkormányzat, a helyi társadalom igényeihez, szükségleteihez. A társadalmi megfelelés, mint minősítési lehetőség a jövőben valóban érvényesülhet.
- Nem hagyható azonban figyelmen kívül az a tény, hogy a felnőttoktatás megteremtésére és színvonalas végzésére hazánk gazdasági kényszereiből fakadó kihívások és a létrejött, illetve a művelődési otthonokból létrehozandó népfőiskola típusok (személyi, szakmai, tárgyi, működési etc.) feltételei között jelenleg nagyon nagy a távolság.
- A levél tartalmazza ugyan az anyagi források várható (külföldi hitelek, alapítvány, egyéni hozzájárulás), a kérdés azonban mégis csak az, hogy a reálisan rendelkezésre álló összeg tudja-e biztosítani a megcélzott szintet-mércét: az európaiságot. Elkerülendő, hogy a képzések, átképzések csupán formális, „gyorstalpaló” tanfolyamokká szegényedjenek.
- A felnőttoktatás és -képzés hazai helyzete arra figyelmeztet, hogy ezt a problémát érdemben sem az oktatási, sem a közművelődési terület nem tudta eddig kezelni. A jól hangzó, de kudarcot hozó kampányok mellett nem alakult ki e témakör megfelelő elmélete, gyakorlata és módszertana. Ez a minisztériumon belül újra felveti a megoldáskeresés igényét. Természetesen átfogóan, a meglévő jó és rossz tapasztalatok figyelembevételével.
- A Magyar Népfőiskolai Társaságnak, a Magyar Népművelők Egyesületének sürgősen közös programot célszerű kialakítani a meglévő szellemi és anyagi eszközök felhasználására.

A levél alapvető tartalmi-koncepcionális kérdéseket érint a művelődésben. Megfontolandónak tartom ennek nyilvánosságra hozását.

Budapest, 1990. február 12.

Dr. Fodor Péter
főosztályvezető, Művelődési Minisztérium

Glatz Ferenc miniszter úrnak
Budapest, Szalay u. 10-14.

Miniszter Úr, Kedves Barátom!

Február 9-én kelt levelét, melyet nekem címzett, de a Magyar Népfőiskolai Társaság minden tagjához szól, felolvastam legutóbbi elnökségi összejövetelünkön, így azt a magam és az egész vezetőség nevében köszönhetem meg.

Örömmel állapítottuk meg, hogy abban, amit a felnőtt lakosság önképzésének szükséges voltáról, az állami iskolarendszeren kívüli továbbtanulásáról mondott, véleményünk mindenben megegyezik.

Egyetértünk abban is, amit a mai népfőiskola céljairól fogalmazott meg: a mozgalom 1945 előtti demokratikus hagyományaink figyelembevételével a modern felnőttnevelés, önképzés formáinak kialakítása és e formák kitöltése. Mi is, kezdettől fogva arra törekedtünk, hogy öntudatos, látókört, tudást és erkölcsi tartást adjunk embereknek, hozzá a közösségért érzett felelősséget, s zászlónkra az Európához való felzárkózás jelszavát írtuk.

Örülünk annak is, hogy szándékaink találkoznak az egyházakkal való együttműködés dolgában: a Népfőiskolai Társaságban együtt dolgoznak a világi és az egyházi népfőiskolák szervezői és vezetői.

Köszönetünket fejezzük ki a „Népfőiskolai mozgalomért” alapítvány létesítésért, amely kibontakozó mozgalmunknak megadja a biztos anyagi alapot.

Ugyanígy köszönjük a balatonöszödi volt gyermeküdülőknek az év nagyobb, téli felében népfőiskolai központ számára való kiutalását, s azt, hogy a használathoz szükséges átalakítás költségeit a Művelődési Minisztérium saját költségvetési keretében biztosítja. Azóta már március 1-én a minisztérium és a társaság közti együttműködési keret-megállapodás szövege is elkészült, s reméljük, a napokban aláírásra kerül. Az alapítvány és a balatonöszödi épület birtokában bátran tervezhetünk az országos mértékben kiterjeszthetjük munkásságunkat.

Miniszter úr levelében felszólítja tagságunkat, hogy tegyük meg javaslatunkat az alapítvány kuratóriumának elnökére és tagjaira. Úgy gondoltuk, hogy az elnöki és titkári tisztelet a Magyar Népfőiskolai Társaság mindenkori elnöke és titkára töltsen be, a kuratóriumnak legyen tagja a társaság számvevő bizottságának mindenkori elnöke. Velük együtt a kuratórium összesen 11 személyből állna. Ez a szám, ha az évek múltával szükségesnek látszik, emelhető. A kuratóriumban legyenek képviselve a legfontosabb világi és egyházi népfőiskolai szervezetek, lehetőleg arányosan képviselve az ország egészét.

Míndezek figyelembevételével a javaslatunk az alábbi:

Elnök: Benda Kálmán

Titkár: Sz. Tóth János

Számvevőbizottság elnöke: Dr. Berky Ferenc György

Borbáth Erika, Győrffy Sarolta, Dr. Harsányi István, Hörcsik Richard, Kovács Bálint,

Köles Sándor, Lovász János, Rónai Judit

Munkatervünk részleges kidolgozása most van folyamatban, ahogyan elkészülünk vele, tájékoztatás céljából bemutatjuk Miniszter Úrnak.

Miniszter úr gondoskodását ismételten megköszönve, ígérjük, hogy a magyar népfőiskolai mozgalom fejlesztése érdekében minden tőlünk telhetőt megteszünk.

Budapest, 1990. március 8.

Benda Kálmán
a Magyar Népfőiskolai Társaság elnöke

*Emlékeztető a Minisztertanács balatonszemesi volt
gyermeküdülőjében tett látogatásról*

1990. február 7-én Glatz Ferenc miniszter úrnál tartott megbeszélésen kapott tájékoztatást a Magyar Népfőiskolai Társaság arról, hogy a Művelődési Minisztérium tulajdonába és kezelésébe átkerülő volt Minisztertanács Balatonszemesi Gyermeküdülőt az év egy meghatározott szakaszában (szeptembertől-májusig) támogatásként a MM a Magyar Népfőiskolai Társaság rendelkezésére bocsátja a népfőiskolai mozgalom képzési programjának bonyolítására.

A fenti beszélgetés alapján került sor 1990. február 16-án a volt gyermeküdülő helyszíni szemléjére.

I. A helyszíni látogatáson Oláh János gondnok kíséretében részt vettek:

Dr. Fodor Péter, a MM Közművelődési Koordinációs Főosztályának vezetője
Szentpéteri Miklós, a MM Ellátási és Üzemeltetési Igazgatóság igazgatója
Sz. Tóth János, a Magyar Népfőiskolai Társaság titkára.

II. A jelenlévők először ismerkedhettek meg az MM Ellátási Igazgatóság 1990. január 17-én kelt, az épületre és környezetére vonatkozó leírással és az átalakítás módjára, üzemeltetésére és költségbecslésére vonatkozó javaslatokkal.

Ez új információt jelentett, mivel a korábbi tájékoztatás alapján Tóth János és Fodor Péter feltételezték, hogy az épület jelenleg is működőképes állapotban van, s gyakorlatilag igen kis átrendezéssel a közeljövőben, de legkésőbb már ez év őszén igénybe vehető. Az MM Ellátási Igazgatóság tervei és vázlatrajzai alapján megállapítható, hogy komoly tervezési és átalakítási munka szükséges, amely alapján a legoptimálisabb előkészítés és kivitelezés mellett is az épület legkorábban 1991 őszétől vehető igénybe népfőiskolai célokra.

III. A szemle alapján a Magyar Népfőiskolai Társaság képviselője megállapította, hogy az épület és a hozzátartozó terület a kiszemelt célra, a megfelelő felújítással, átalakítással nagyszerűen megfelel.

A szemle során a jelenlévők megállapodtak abban, hogy az MM Ellátási Igazgatóság és a Magyar Népfőiskolai Társaság megfelelő szakember megbízottai konzultációt kezdenek az átalakítás terveiről abból a célból, hogy a funkciók harmonizálhatók legyenek a naptári év két szakaszában eltérő hasznosításra: május 1-től szeptember 30-ig MM Üdülő, október 1-től április 30-ig bentlakásos népfőiskolai központ.

Ugyancsak megállapodtak, hogy konzultációkat folytatnak az üzemeltetés előkészítésére vonatkozóan, hasonlóképpen a két naptári évszakasz közötti összhang megteremtése céljából. (Az üdülő berendezése, személyzetének kialakítása, szerződés-kötések előkészítése a környező szolgáltató intézményekkel stb.)

Ugyancsak megvitatják a MM Közművelődési Koordinációs Főosztállyal, hogy kifejezetten népfőiskolai programok mellett milyen közművelődési mozgalmak számára hasznos képzési funkciót láthatna el az üdülő a Magyar Népfőiskolai Társaság irányítása és szervezése keretében.

IV. A helyszíni konzultációk alapján a résztvevők a következő legfontosabb alternatív megoldási lehetőségeket látják:

1. Tartják magukat az MM által felajánlott Minisztertanács balatonszemesi volt gyermeküdülő helyhez, s jóváhagyják az ezzel kapcsolatos keret-megállapodást, mivel annak végleges formája csak a felújítás befejeztével pontosítható. (Ld. mellékelve az együttműködési keret-megállapodás szövegtervezete). [Tekintve, hogy az Emlékeztetőhöz képest történeti szempontból nem tartalmaz új információt, közlésétől eltekintünk. – Szerk.]
2. Felvetjük, hogy a MM nem rendelkezik-e számára a vagyonelosztás során vagy korábban is meglévő épületállományból egy, a fenti épületegyüttesnél kisebb, már most népfőiskolai célra használatba vehető épülettel.

3. A fenti átalakítás lebonyolításáig nem tud-e a Művelődési Minisztérium a tervezethez hasonló feltételekkel, ideiglenesen, rövidebb periódusra már 1990 őszén épület-hasznosítást biztosítani valamely saját épületben (étkezés, szállás, kb. 50 fő)

Budapest, 1990. február 16.

Az emlékeztetőt készítette: Sz. Tóth János
Az emlékeztető a megbeszélteknek megfelel: Dr. Fodor Péter
Szentpéteri Miklós”

A jól előkészített és a megvalósulás irányába haladó többirányú kezdeményezésekhez a szabad parlamenti választásokat követően kezdődő politikai, társadalmi és gazdasági rendszerváltozási folyamatok igazi feltételeket látszottak biztosítani. A valóság azonban ezt megcáfolta. A létrejött Művelődési és Köznevelési Minisztérium ugyan továbbra is fontosnak tartotta a népfőiskolák szerveződését. A társadalmi kultúrpolitikai elképzelései között az 1988-ban megalakult Magyar Népfőiskolai Társaság törekvéseinek hatékony elősegítése viszont nem szerepelt.

Nézőpontok

A *tim Közművelődési újság* felelős szerkesztője, Földiák András felkérésére készített dokumentumösszeállításokat – a kulturális élet ellentmondásos helyzetének és alakulásának érzékeltetése céljából – a lap, 1990. szeptember és 1991. július között megjelent számaiban közölte.

Van új a nap alatt...

(*tim Közművelődési újság*, I. évf. 1. sz. 1990. október. 2. o.)

1926

„Mert tévedés azt hinni, hogy elég a törvényeket és az intézményeket létesíteni. A külföldi törvények elvégre nagyon hamar lefordíthatók és utóvégre a magunk viszonyaiból sem olyan nehéz leszűrni azt a megállapítást, hogy milyen intézményekre lenne szükség. Emberekre van szükség! Hiszen az emberek azok, akik az intézményt élő valósággá teszik. És ha én a magas kultúra érdekében sürgetek áldozatokat, ezt annak biztosítására teszem, hogy... minden – kellő számmal legyenek olyan elsőrendű szakembereink, akikre az adózók filléreit a társadalmi

adakozásból befolyt összegeket, az egyéni vállalkozásokba befektetett összegeket teljes megnyugvással rá lehet bízni.”

(Gróf Klebelsberg Kuno, A nemzetgyűlés 1926. május 11-iki ülésén, a kultusztárca költségvetése beterjesztésének alkalmából tartott beszédből. In Gróf Klebelsberg Kuno 1927 *beszédei, cikkei és törvényjavaslatai 1916–1926*. Budapest, Az Athenaeum Kiadása, 568.)

1947

„Mi csodálatosan szép terveket tudnánk kidolgozni, ki is dolgoztunk szép terveket, sajnos azonban, a valóság megtanította velünk, hogy minden szép tervnek alapja az anyagi alátámasztás. Anyagi erők nélkül a legszebb terv is papíros terv marad, kirakatba állítható, a népnek, a hozzá nem értőknek ragyogóan tálalható terv, amely azonban lényegében pengő lant és csengő cimbalom. Arra igyekeztünk tehát, hogy azok a reformok, amelyeket elindítottunk, úgy induljanak el, hogy legalábbis a maradandóság reményével és igényével induljanak.”

(Keresztury Dezső – részlet a nemzetgyűlés 1947. március 13-iki ülésén elhangzott miniszteri felszólalásából. *Országgyűlési Napló*, 3:6-9).

1952

„A kultúrával is elő kell mozdítanunk a falu szocialista átalakulását. A munkásosztály nemcsak gépeket, műtrágyát, hanem tudást és kultúrát is visz a faluba. Egész falusi kultúrmunkánknak a paraszti maradiság leküzdését, tehát a falu szocialista fejlődését kell elősegítenie. Az új szocialista falu kialakulásának útját nemcsak a gépállomások jelzik, hanem a kultúrotthonok is, amelyeknek a kocsmá

és a templom helyett a falu kulturális és társadalmi életének központjaivá kell válniok.”

(Révai József: A párt feladatai és a kultúrforradalom. A MDP II. Kongresszusán mondott beszéd. In Révai József 1952 *Kulturális forradalmunk kérdései*. Budapest, Szikra, 28.)

1970

„Teret adunk, nyilvánosságot biztosítunk minden olyan alkotásnak, amely kiáll a béke és a haladás ügye mellett, amely tehetség megnyilvánulása, még akkor is, ha eszmei arculata nem teljesen szocialista. Értékeljük az ilyen alkotókat is, és a marxizmus-leninizmus fegyverével segítjük őket a továbblépésben. Meggyőződésünk, hogy ezzel az elvi magatartással ápoljuk, őrizzük a bizalom légkörét művészeink körében.

Kulturális politikánkat megvédjük a jobbról vagy balról jövő támadásokkal és torzító törekvésekkel szemben, és azon munkálkodunk, hogy ez a politika határozottabban, következetesebben érvényesüljön a gyakorlatban is.”

(Ilku Pál – részlet az országgyűlés 1970. március 5-iki ülésén elhangzott felszólalásból. Ilku Pál: A népművelés: társadalmi mozgalom a szocialista kultúra terjesztésére. 1970 *Népművelés*, 4: 33)

1990

„Bátorítani, biztatni a nevelőket arra, hogy már nem köti őket a pártállam ideológiája. Nem köti őket a verbális, a sokszor hazug szöveg. Gondolok itt az irodalom, a történelem tantárgyakra. Adhatják önmagukat és adják is önmagukat. Sokkal nehezebb ehhez a felszabadító érzéshez, amelyet mindenkinek magának kell megvívnia és megtalálni, hogy hova adhatja önmagát, odatenni az anyagi megbecsülést, amiről itt a kormányprogram kapcsán szóltak. Nem ígéreteket akarok, mert a döntés az Országgyűlés és a kormány döntése, nem az enyém. Nem tiszta dolog, ha én most a szándékot ígéretnek mondom, mert szándékom az, hogy legvégsőig harcolok ezért. Hiszen a kormányprogramban azért benne volt az a mondat, hogy központi feladatnak látja. Ha pedig központi, akkor ennek a kormánynak nyilván más hozzáállása lesz, másképpen fogja kezelni a kulturális szférát. Az ígéreteket, hogy most

ennyivel, meg ennyivel emelünk, az teljesen felelőtlen lenne, hiszen azt sem tudom, hogy milyen csődben vagyunk, mint ahogyan az ország sem tudja.”

(Andrásfalvy Bertalan – Részlet a *Stúdió 90-ben elhangzott interjúból.*)

Van új a nap alatt...

(*tim Közművelődési lap*, I. évf. 2. sz. 1990. november. 6. o.)

A szabadművelődés időszakában...

„A magyar múlt és jelen élő valóságainak, erőinek és szükségleteinek figyelembevételével kell végrehajtani a magyar művelődés reformját. Ennek a reformnak egyaránt ki kell terjednie a magyar művelődés irányító szerveire, köznevelésünk s szabadművelődésünk minden ágára. fel kell vetnie s lehetőségeinkhez mérten meg kell oldania a magyar alkotó erő olyan megnyilvánulásainak, mint a művészetnek és tudománynak problémáit, egyházaink és demokráciánk viszonyának s a szomszéd kis népekhez és a világ nagy népeihez való kulturális kapcsolatainknak kérdéseit”.

„Át kell alakítani a magyar művelődés irányító s igazgató szervezeteit a vallás- és közoktatásügyi minisztériumtól kezdve az iskolák igazgatói irodáig. El kell távolítani azokat a vezetőket és tisztviselőket, akik az elmúlt hibás rendszerek jellegzetes képviselői voltak. De meg kellett s meg kell tartani azokat, akikben elég személyi biztosíték van rá, hogy mind komoly demokratikus meggyőződés, mind szakszerű hozzáértés tekintetében fenn tudják tartani szellemi életünk termékeny belső összefüggéseit, még fiatal, de régi hagyományokban gyökerező demokráciánk magyar folytonosságát. Ki kellett és ki kell egészíteni ezt a törzset azon egyénekké, akik az egyes szellemi szakmák kérdéseit, hiányait, vágyait, szükségleteit és lehetőségeit egyéni tapasztalatból ismerik, s azokkal a fiatal erőkké, akiknek kezdeményező lendülete nélkül megcsontosodnék ifjú demokráciánk.

A vallás- és közoktatásügyi minisztérium az átszervezés során máris a szakemberek minisztériuma lett. A pedagógus és író miniszter mellett az államtitkárok s ügyosztályvezetők közül 9 pedagógus, 3 lelkes, 3 jogász, 2 művész, 1 orvos.”

(Keresztury Dezső: Művelődéspolitikánk feladatai, 1946. In Keresztury Dezső

1984 *Helyünk a világban*. Budapest, Szépirodalmi, 124-125.)

Az ötvenes években...

„... Elvtársak! Az új, szocialista kultúra építése sem békés folyamat. Csak a régi, reakciós ideológiák, irányzatok és felfogások elleni harcban lehet új, szocialista kultúránkat kifejleszteni ...

Figyelembe kell venni továbbá a megbújt ellenség új, alattomos módszereit. Azt, amit tavaly a VKM-beli kártevő munka leleplezésénél tapasztaltunk, nem szabad elfelednünk!

Arról fecsegnek, hogy mi „eloroszosítjuk” a magyar kultúrát. Nem érdemes sok szót vesztegetni erre a buta rágalomra. Azok merik ezt mondani, akiknek kulturális élete a rágógumi és a coca-cola, az Amerikából importált detektívfilmek jegyében veszteget el egyre jobban nemzeti jellegét.

A szovjet kultúrából azért meríthetünk és tanulhatunk, mert a szovjet kultúra is, a mi kultúránk is tartalmában szocialista kultúra, helyesebben a szovjet kultúra már az, a magyar kultúra úton van ahhoz, hogy azzá legyen...”

(Révai József: A párt feladatai és a kultúrforradalom. A MDP II. Kongresszusán mondott beszéd. In Révai József 1952 *Kulturális forradalmunk kérdései*. Budapest, Szikra, 29-33).

A Kádár-korszakban

„...Ha például megfogalmazzuk azt, hogy „a szocialista szellemiségű alkotások támogatása mellett helyt adunk minden humanista értéknek, bármely részén termett is a világnak” – ez szépen hangzó elv, s egyszersmind követelmény. De kérdés, hogy egy államigazgatási szervezet, hogyan tud e követelményeknek megfelelni. Adminisztrációs úton? Vagy ami még nagyobb gond, hogy az ilyenkor elengedhetetlen kritikái elsajátítás ideológiai követelményeit, hogyan lehet igazgatási eszközökkel biztosítani? Nézzünk egy másik követelményt. „Hassa át az egész társadalmat a közművelődés gondolata”. Nekünk gyakran ilyen elvontak és politikai-ideológiai megfogalmazásúak a programjaink. Ezekhez sajátosan képzett, művelt, jól tájékozott, politikai elkötelezettséggel és érzékenységgel is megáldott munka-

társak kellenek. A minisztérium tehát, miközben a művészetek, a közművelődés, a közgyűjtemények állami igazgatásának szervezete, állandóan politizálni, ideológiai munkát végezni kényszerül. Feladatában ez a legnehezebb, de talán a legvonzóbb is.

A kultúrára szánt pénz persze, hogy kevés. Elárulnám a saját munkaterületemet, ha nem ezt mondanám. Mégis van nálunk pazarlás. Mert ahol kevés a pénz, ott a legszegényebb megoldásokat választják – s ez a pazarlás. A Közművelődési törvény parlamenti vitájának zárszavában is elmondtam, hogy nagy és káprázatos intézmények létrehozására telik erőnköböl, de arra már nem minden esetben, hogy ezek fenntartási költségeit is vállaljuk. Ezért a megnyitás pillanatában átadjuk az enyészetnek ezeket az intézményeket. És akkor jönnek a szemrehányások: ezeknek, erre pénzt adni, amikor itt vannak a csodálatos paloták és nincs bennük érdemi munka... Mert azt a jó szakembert már nem tudjuk megfizetni, aki hivatástudattal, lendülettel, szervezőkészséggel életet vinne oda...”

(Pozsgay Imre: Mit akar ez a minisztérium? In Pozsgay Imre 1980 *Demokrácia és kultúra*. Budapest, Kossuth, 225, 239-240.)

A rendszerváltásban...

„Nem a látványos átszervezés a célunk. De minden szervező, irányító funkció bizonyos hányadát – miként a gazdaságban – a kultúrában is – alsóbb szinteknek, alapítványoknak kívánjuk adni. A hatékony munkának nem az a feltétele, hogy sokan dolgozzunk. Továbbá vannak emberek – a múlt rendszer képviselői –, akiket már csak azért is nehéz lenne megtartani, mert ittlétük támadási felületet jelentene. Az ilyenfajta racionalizálás egy kormányváltás kapcsán nemzetközi gyakorlat, de hangsúlyozom: felmentésük nem minősítés. Másfelől azért kell megválnunk jó néhány embertől, mert bizonyos funkciók egyszerűen megszűnnek a Közoktatási és Művelődési Minisztériumban. Gondolok egyebek között a tekintélyes létszámot jelentő cenzorapparátusra. S miután másképpen gondolkozunk a kultúra irányításáról, felügyeletéről, saját elképzeléseinkhez és célkitűzéseinkhez kell igazítanunk a minisztérium szakembergárdáját. Emiatt kell megválnunk a munkatársak egy részétől, nem politikai boszorkányüldözés címén...”

(Andrásfalvy Bertalan a támogató művelődéspolitikáról. A felmentés nem minősítés. *Magyar Hírlap*. 1990. június 6.)

Variációk a „B - listára”

(*tim Közművelődési lap. II. évf. 1. szám 1991. január, [8]*)

1922

„Azok a tanítók, akik ma az iskolákban vannak, úgy meg vannak rostálva, különféle fegyelmi és egyéb bizottságokon keresztül, azok már keresztül estek mindenféle vizsgálaton és amolyan vizsgálaton, (derűtség) ,a tehát, amikor a tekintélyek rombolásáról beszélünk, elsősorban ott kell megszüntetni a gyermekeknél a tekintély-rombolást, mert azt látjuk, hogy azok a tanítók, – tisztelet a kivételnek – akik szépen és idejekorán alkalmazkodni tudtak, (Úgy van! balfelől) most is, a vörös uralom alatt is, a Károlyi-forradalom alatt is, akik szélkakasként megtalálták a maguk orientálódását, azok ott vannak. (Úgy van! balfelől.) Hiszen kellene, hogy a gyermek előtt az a tanító legyen a legfőbb tekintély és mintaképe az elvhűségnek és... (Egy hang a baloldalon: A jellemzilárdságnak!) ...a jellemzilárdságnak, úgy van, t. képviselőtársam.”

(Részlet Kéthly Anna első parlamenti beszédéből. 1922. július 25 *Nemzetgyűlési Napló OSZK* 16.844/407).

1947

„A magyar nép csak akkor lesz igazán támasza részese a demokráciának, ha az új magyar műveltségben a maga tömegeivel személy szerint is jelen lesz, a ha műveltségünk vezető helyein az ő legjobb fiai állnak majd...Köznevelésünk jövője nemcsak attól függ, hogy milyen reformtervet készítünk számára, hanem még sokkal inkább attól, hogy az iskolákban milyen tanítók és tanárok tanítanak.”

(Keresztury Dezső: *Művelődéspolitikánk feladatai*, 1946. In Keresztury Dezső 1984 *Helyünk a világban, Budapest, Szépirodalmi*, 130-131.)

1950

„...akkor én tanácselnök lettem egészen 1966 január 1-ig. Elküldtük a Horthy-rendszer tisztviselőit. Ezek ragaszkodtak volna, jártak be. Akkor nem tanácsházának hívták, hanem községházának. Szóval jártak be. Némelyiket aztán kicsaltuk hátra,

még papuccsal is megpofoztuk őket. Így elüldöztük őket. Tettelesen is bántalmaztuk őket. Ugye annak a rendszernek az emberei voltak. Ezért aztán nem dolgozhattak tovább...”

(T. Kiss Tamás 1989 *Metszetek Domb-egyház múltjából és jelenéből*. Békéscsaba. Nagyközségi Közös Tanács, 62.)

1958

„A reformnak az a célja, hogy olyan káderpolitikai helyzetet teremtsünk a tanítóképzésben, amely lehetővé teszi, hogy nekünk neveljenek a tanítók... Alaposan megvizsgáltuk az ifjúság nevelésének problémáit, és minden egyes vizsgálat arra vezetett, hogy a kulcskérdés a pedagógusképzés megjavítása...A jelenlegi vitatható intézetek helyett szocialista pedagógiai intézeteket tudnánk létrehozni.”

(Az MSZMP Politikai Bizottság 1958. június 10-i ülésén hangzott el Benke Valéria előadásában. MOL M-KS-228-5/82. 32-33.)

„... Azoknak a dolgozóknak, akik a munkájukat nem látják el megfelelően, vagy munkájuk ellátására bármely okból alkalmatlanok, e címen – tehát nem átszervezés címen – a Mt. 29. § (1) bekezdésének c) pontjára hivatkozással kell felmondani. Ilyen esetben azonban nem elégséges a törvényhelyre hivatkozni és az alkalmatlanságra vagy a nem megfelelő munkára csak általánosságban utalni – hanem a felmondólevélben részletesen, konkrét adatokkal, bizonyítható tényekkel meg is kell indokolni a munkahiányosságokat, vagy a munkakör ellátására való alkalmatlanságát...”

4.) Átszervezés címen, az Mt. 29. §. (1) bekezdésének b) pontjára és a 37/1954. (VI. 30.) M. T. számú rendelet 1. §-ra hivatkozással – felmondással – lehet megszüntetni a munkaviszonyt a következő esetekben:

a) ha a dolgozó munkaköre megszűnik, az elbocsátott dolgozó feladatkörében tehát más dolgozót nem alkalmaznak;

b) ha az Intézet feladatkörének módosulása következtében politikai vagy szakszempontról (pl. másirányú szakképzettséggel rendelkező dolgozó alkalmazása végett) személycseré válik szükségessé, s az elbocsátott dolgozó munkakörében olyan dolgozót alkalmaznak, aki ez alkalmazást közvetlenül megelőzően a Művelődésügyi Minisztériummal,

vagy a minisztérium felügyelete alá tartozó szervekkel (ideértve a tanácsi művelődésügyi szakigazgatási szerveket is), illetőleg művelődésügyi intézménnyel állt munkaviszonyban...”

(Készült Benke Valéria minisztersége idején, 1958. szeptember 6. Bíró Vera főosztályvezető aláírásával. Kézirat)

1990

„...A Művelődési Minisztérium közművelődési főosztályvezetőjét, aki korábban az MSZMP KB-nak is munkatársa volt, elbocsátották állásából. A rendszerváltás miatt ez akár természetes folyamatnak is felfogható – nyilatkozta Fodor Péter, az érdekelte. Ám ahhoz ragaszkodott, hogy ha már szóba megmondják neki, hogy kommunista múltja miatt rúgják ki, akkor a döntést vállalják fel a minisztérium vezetői, és adják írásba, hogy nem szakmai, hanem politikai okok miatt kell elhagynia munkahelyét. Azonban ezt is csupán azért kérte, amikor megtudta, hogy a miniszter, a kabinetfőnök és a helyettes államtitkár anélkül mutatta be utódját osztálya munkatársainak, hogy őt előbb leváltották volna. Ám a történetben nem ez a legkínosabb stílusalanság. Sokkal kényelmetlenebb a kinevezők számára az a tény, hogy a kommunisztálanításához ’új és tiszta’ embert csupán az egykori MSZMP KB Politikai Főiskolájának apparátusában találtak...”

(Fényi Tibor Kádercsere a Kultuszminisztériumban. Az új ember kovácsa, 1990 *Beszélő*, szeptember 15.)

Van új a demokráciában. Felvetések és feltevések.

(*tim Közművelődési lap II. évf. 2. sz. 1991. február. 4-5. o.*)

„Huszár Tibor arra a paradox helyzetre hívta fel a figyelmet, amellyel az új kormánynak szembe kell néznie. Ugyanis miközben a program visszatérően síkraszáll az iskolai szervezetek és az egyetemek autonómiájára, önkormányzati jogai megerősítése mellett, ezekben az intézményekben olyan szerkezetek, érdekcsoportok alakultak ki, amelyek nem progresszív elkötelezettségűek, s a régi struktúrák átmentésén fáradoznak. Óvta a kormányt attól, hogy kormánybiztosi intézménnyel oldja fel az ellentmondást, inkább a demokrácia következtetése, céltudatos végig vitelét tartotta célszerűnek.”

(A dokumentum erőtlen a művelődési feltételek garantálásában. *Magyar Nemzet*, 1990. május 24.)

„A minisztérium nem mondhat le arról, hogy az ország szellemi életében oly fontos felsőoktatási intézményekben biztosítsa a szellemi értékek független érvényesülését, akár az eddigi – főképp pártpolitikai úton – megszerzett előnyökkel, akár az új törtéetőkkel szemben. Ezért nem mindenüvé, de ahol veszély van, szerintem oda nem a minisztérium, hanem esetleg maga az Országgyűlés küldjön ki eseti biztosokat.”

(Emberformáló alap az érzelmi nevelés. Interjú dr. Andrásfalvy Bertalannal. *Esti Hírlap*, 1990. május 23.)

A JPTE egyetemi tanácsa tegnap nyilatkozatban fejezte ki aggodalmát amiatt, hogy az átmenet idejére kormánybiztosokat neveznének ki a felsőoktatási intézmények élére. Úgy érzik, ezzel az egyetemek önkormányzata forogna veszélyben.”

(Tanszékvezető miniszter. Lemondana mandátumáról a rektorasszony. *Magyar Hírlap*, 1990. május 25.)

„Nézzé, mi pályázati rendszert akarunk bevezetni minden fontosabb vezetői posztra. Vannak azonban területek, amelyekben tűzoltásra szorultunk, és ebben sincs semmi törvényellenes, hiszen az említett vezetők leváltása, illetve kinevezése egyértelműen az én hatáskörömbé tartozik. S persze az én felelősségem is. Itt jelentkezik egy ellentmondás: a demokratikus megoldás, vagyis a pályázati forma időigényes...”

(Politika és erkölcs. Andrásfalvy Bertalannal beszélget Lukácsy András. *Magyar Hírlap*, 1990. augusztus 4.)

„Tiltakozunk az ellen, hogy a zenésztársadalom képviselői szerveit és az említett intézmények (Országos Filharmóniáról van szó) dolgozóit a véleményalkotásból kirekesztették s teret adtak annak a felbecsülhetetlen károkat okozó folyamatnak, melyben politikai sűgők ajánlásai és önjelölt konjunkturalovagok ambíciói alapján neveznek ki nemzeti és nemzetközi kulturális feladatokat ellátó intézmények élére vezetőket, kizárva bárminemű szakmai és társadalmi kontroll lehetőségeit.”

(„Bürokratikus analfabétizmusnak tartjuk” Hatvanöt művész levele a zenei élet személycseréről. *Magyar Hírlap*, 1990. július 24.)

„A mostani tárgyalás az első, komoly, problémafeltáró egymás helyzetét, gondjait, álláspontját megismertető találkozás volt, s egyik legfőbb haszna, hogy a miniszter nem iratokból ismerte meg a világhelyzetet, hanem az érintettek személyes előadásából. Abban is sikerült megállapodniuk, hogy sem kormánybiztost, sem pedig miniszteri biztost nem neveznek ki a főigazgató pótlására, amíg a kiírandó pályázat segítségével, meg nem találják azt az utódot, aki a miniszter és az Operaház számára is megfelelő.”

(Küldöttség járt a miniszternél. *Magyar Nemzet*, 1990. április 8.)

„MTI. A hitoktatás iskolai bevezetésének elvi kérdéseiről tárgyalt Andrásfalvy Bertalan művelődési és közoktatási miniszter pénteken Harmati Bélával, a Magyarországi Evangélikus Egyház püspök-elnökével – az egyházak megbízásából – a Magyar Katolikus Egyház, a Magyarországi Református Egyház, a Magyarországi Baptista Egyház, a Magyar Ortodox Egyház, valamint a Magyarországi Unitárius Egyház álláspontját is képviselte.”

(Megállapodás a fakultatív iskolai hitoktatás bevezetéséről. *Magyar Nemzet*, 1990. április 18.)

„Tisztelt Miniszter Úr!

Az iskolai hitoktatás tárgyában ön és hét magyarországi egyház nevében eljáró dr. Harmati Béla evangélikus püspök által 1990. június 15-én kötött megállapodást mind formai, mind tartalmi szempontból politikai hibának tartjuk. Az, hogy az összes (harmincnégy) magyarországi egyházra kiható megállapodás megkötéséből ön huszonhét egyházat – köztük pl. az izraeli hitfelekezetet, az ún. szabadegyházakat – kirekesztette, az egyházak jogegyenlőségének durva megsértését jelenti...”

(Nyílt levél dr. Andrásfalvy Bertalan miniszterhez. Az iskolai hitoktatásról kötött megállapodás politikai hiba. *Magyar Hírlap*, 1990. április 29.)

„... egyszerűen megoldhatatlan a zsidó és egyéb, köztük keresztény hitegyházak hitoktatása az iskolákban, mert mindenütt kisebbségben vannak, és hitoktatókkal alig rendelkeznek.”

(Papok és rabbik. A hitoktató, mint állami alkalmazott. *Kurír*, 1990. július 11.)

„Személy szerint fontosnak tartja a minisztérium és a társadalom közötti folyamatos eszmecsereét,

evégett egyebek mellett új alapokra kívánják helyezni a kulturális kormányzat és a sajtó kapcsolatát.”

(Ez az új csapat. Bemutatkozott a kulturális kabinet. *Magyar Nemzet*, 1990. július 12.)

„A miniszter úr véleménye szerint Zappe László a szövegkörnyezetből kiragadott egy mondatot, és ennek alapján félremagyarázta mondanivalóját. Kéri, hogy a teljes szöveget közölje a Népszabadság. A kérésnek eleget teszünk..”

(Egy miniszteri levél. *Népszabadság*, 1990. október 26.)

„A miniszter a Parlament kulturális bizottságában arról beszélt, hogy pedagógusnapra köszöntőjében ilyenekről szó sem volt, s ő sokkal inkább a nevelők szabadságát szeretné biztosítani, ezáltal megteremteni az oktatás sokszínűségét. Ebbe a sokszínűségbe viszont belefér a 4+8-as oktatási forma, meg a 6+6-os alapszerkezet is. Megemlítette viszont azt is, hogy a sajtónak sikerült néhány gondolatot máris lejáratnia, mivel azokat kiragadta a szövegkörnyezetükből.”

(Milyen legyen a jövő iskolája? A csörte még megelőzhető. *Magyar Nemzet*, 1990. április 13.)

„De csak a karikatúrarajzoló fantáziájában léteznek, hogy a volt néprajzkutató tulipános ládákkal akarja telehinteni a lakásokat, és hittanórára hajtani a diákságot. Igen sajnálatos, hogy a rádió, sajtó és a televízió ultraliberális képviselői mindenáron ilyeneknek akarnak beállítani.”

(Politika és erkölcs. Andrásfalvy Bertalannal beszélget Lukácsy András. *Magyar Hírlap*, 1990. augusztus 4.)

„- Minek köszönhető, hogy a napzárta műsorába a hét meghívott helyett – akik rá is bólogattak a meghívásra – csak ketten jelentek meg?

- Velem ezt a tévészerrelést senki nem egyeztetete, ultimátumszerűen szóltak, és én azt mondtam: nem érek rá. Nem az utolsó pillanatban kell szólni, hogy éjszaka jelenjen meg egy miniszter a televízióban.”

(Még a hat sem kettő. Későn szóltak a miniszternek. *Kurír*, 1990. július 18.)

„- Andrásfalvy Bertalannak bizonyára már vannak elképzelései arról, hogy miként kellene itt a kulturális tárcát vezetni.

- Amiben gyökeresen mást csinálnék, a tekintetben ő kényszerhelyzetben volt. Ez a tárca például – maradékelv – mindig szegényháza volt ennek az országnak. Ez persze nem Glatz Ferencen múlt. De ebbe a továbbiakban nem kívánnék beletörődni. Ez a maradékelv: öngyilkosság.”

(Vigyázz, Berci, mit ígérsz!” 168 óra és a Gondolat-jel lapja, 1990. május 22.)

„A minisztérium előtt összegyűlt tömegből egymás után szót kérő diákok szavai megerősítettek: a legnagyobb elégedetlenséget Antall József közelmúltbeli beszéde váltotta ki a hallgatókból, valamint a miniszter akciója a normatív hallgatói finanszírozás bevezetéséről, illetve a felsőoktatási intézmények szervezeti és működési szabálytervezetének visszavonásáról. Az Antall-beszédre utalva – amely ’15-20 rendbontó diákat’ említett – az egyik diákképviselő csaknem félórán keresztül sorolta azokat az egyetemeket, főiskolákat, amelyek hallgatói mind a ’huszaknak’ vallották magukat.”

(„Türelem – konyec”. Tüntettek az egyetemisták. Népszabadság, 1990. szeptember 27.)

„Az ország legtávolabbi vidékeiről is jelen lévő tanítók, tanárok a tizenegy pedagógus szakszervezet fél négytől az Alkotmány utcába, nagygyűlésre vonultak ki. A résztvevők a köz- és felsőoktatás tarthatatlan helyzete miatt emelték fel szavukat. A költségvetési tervezetében a kormány nem kalkulált az ideai infláció hatásaival, nem vette figyelembe a következő esztendő óriási terheit, melyek tökéletesen ellehetetlenítik az oktatást, az intézmények fenntartását. Ha a tartalékból sürgősen nem csoportosítanak át az infláció ellentételezéseként a diákok oktatására valamennyit, annak beláthatatlan következményei lehetnek. A pedagógusok közül többen jelezték már az ország különböző területeiről, ha demonstrációjuk siket fülekre talál, a sztrájktól sem rettennek vissza.”

(Elkeserítő az oktatás ügye. Tanítók és tanárok az utcán. Mai Reggel, 1990. december 11.)

„Legtöbb bajunk abból származik, hogy hosszú időn át nem a tehetség érvényesült itt, hanem a ’pártszerűség’ és a személyi kapcsolat...”

(Nemcsak kultúránkat, emberségünket is vissza kell szerezniünk. Andrásfalvy Bertalan a művelődés folytonosságáról. Magyar Nemzet, 1990. május 28.)

„A Művelődési Minisztérium tanár-államtitkára Beke Kata tegnap lemondott tisztségéről. Amint azt indoklásában kifejtette, sem a kormány tagjaival, sem a minisztériumban dolgozó kollégáival nem tudott együtt dolgozni.”

(Lemondott Beke Kata. Pesti Hírlap, 1991. január 15.)

Állások és álláspontok. Van új a napi demokráciában

(*tim Közművelődési lap II. évf. 3. sz. 1991. március. [4-5]*)

„- A kulturális tárca miniszterének – miután pártja programjára szavazott a legtöbb állampolgár – rendelkezésére állnak állami eszközi is ahhoz, hogy közvetítse, támogassa azoknak a gondolatoknak, igényeknek a megjelenését, amelyek benne élnek a magyar társadalomban. Sok esetben csak az akadályokat kell elgörgetni előlük, hogy érvényesülhessenek. Lehet, hogy támadások közepette, de ki fogunk állni mellettük, mert emberi értékekről van szó.”

(Andrásfalvy Bertalan a támogató művelődéspolitikáról. A felmentés nem minősítés. Magyar Hírlap, 1990. június 6.)

„A kormányzat első rossz döntése a kultúrminiszter személye volt – jelentették ki a hallgatók vezetői. Felvittek Pécsről egy néprajztanárt, aki nem ért a felsőoktatási rendszer működéséhez. A hallgatóknak nincs más bajuk Andrásfalvy Bertalannal, csak annyi, hogy elvállalta azt a feladatot, amit képtelen megoldani.”

(Diákgyűlés a JATE-n. Katonaruhára van pénz, felsőoktatásra nincs. Népszabadság, 1990. szeptember 21.)

„- Két államtitkár dolgozik majd mellettem, egy politikai államtitkár, Mészáros István – őt a koalíció értelmében a Kereszténydemokrata Néppárt köréből kaptuk – és egy adminisztratív államtitkár, aki működtetni fogja az egész minisztériumot.”

(Lócsei Gabriella: Nemcsak kultúránkat, emberségünket is vissza kell szerezniünk. Andrásfalvy Bertalan a művelődés folytonosságáról. Magyar Nemzet, 1990. május 28.)

„Megtörtént az első lemondás. Mészáros István, akita a Kereszténydemokrata Néppárt delegált

a Művelődési és Közoktatási Minisztériumba, alig egy héttel kinevezése után lemondott politikai államtitkári székéről.”

(Egy hét után búcsú. *Mai Nap*, 1990. május 31.)

„A feladatokhoz kell az embereket megtalálni, és nem fordítva – folytatta –, a minisztérium struktúrájának kialakítása folyamatban van: bizonyos funkciók megszűnnek, másokat kuratóriumok vesznek át, s természetesen lesznek leépítések is.”

(Manherz Károly, az MKM közigazgatási államtitkára: A szakmát szeretném képviselni. *Magyar Hírlap*, 1990. június 8.)

„A miniszter szerint a kinevezésemhez ő nem adta beleegyezését. Manherz viszont állította, hogy volt egyeztetés. A vita odáig fajult, hogy a miniszter kijelentette: „Ha az államtitkár úr a szavahihetőségemet vonja kétségbe, akkor ez az ügy túlmutat a minisztérium falain. Fekete György is hozzászólt, mondván, nem véletlen, hogy ellenem társadalmi nyomás van, kinevezésemmel ő sem ért egyet.”

(Varsányi Gyula: A felmondás oka: politikai kifogások merültek fel. *Népszabadság*, 1990. szeptember 14.)

„A miniszterelnök előterjesztésére Göncz Árpád köztársasági elnök Lukáts Miklós országgyűlési képviselőt (Kereszténydemokrata Néppárt) felmentette a Művelődési és Közoktatási Minisztérium politikai államtitkári tisztsége alól, és egyidejűleg kinevezte a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkárává. A köztársasági elnök Beke Kata országgyűlési képviselőt (Magyar Demokrata Fórum) a Művelődési és Közoktatási Minisztérium politikai államtitkárává nevezte ki.”

(Új államtitkárokat neveztek ki. *Magyar Hírlap*, 1990. szept. 13.)

„Nem vagyok képes nem képviselni a pedagógusok érdekeit, azt hiszem, az olyan volna, mint hogyha a karomat vágnánk le. Van egy kérésem ellenben önköz, pedagógusi, államtitkári, minden minőségben. Nagyon sokat járom az országot, az MDF oktatáspolitikai koncepcióját én szerkesztettem és különböző szervezetek meghívására pedagógus fórumokon beszéltem a kollégákkal. Mélyen megrendített a passzivitás, a csodavárás és a félelem. Amikor megkérdeztem, hogy mitől féltek, akkor voltaképpen nem értem. Ugyanis ezt a pénzt mindenhol meg lehet keresni, mondtam nekik:

na és aztán, legföljebb elmegy az ember takarítani, de hát vannak, akik hallották ezt tőlem akkor is. Tehát nyilvánvaló, azok, akik itt jelen vannak, sokkal jobban tudják azt, hogy ha nem artikulálják az érdekeiket, hogyha úgy gondolják, hogy menjen előre az a két ember, az a két nagyszájú, aki sose fér a bőrébe, aztán majd mi csöndben drukkolunk nekik, és hogyha véletlenül baj van, akkor eltűnünk a bozótban – akkor baj van.”

(Beke Kata: Mulatságos fintora a sorsnak. *Mai Nap*, 1990. október 9.)

„- Csupán néhány napja van új pozícióban, egy nagyvihart kavart nyilatkozata után máris felszólították, mondjon le. Tisztában volt vele, hogy mit vállal, amikor igent mondott a felkérésre?

- Azért edzett vagyok. Harmincöt év munka van mögöttem, igaz, senkinek nem teszem meg azt a szívességet, hogy megfutamodjam, feladjam. Én már nem fogok megváltozni, ebben az életkorban ez nem lehetséges. Szemléletem ezért nem tipikus a pedagógusok között, mert én nemcsak a szűken vett iskolát látom.”

(Portré. Beke Kata a Művelődési és Közoktatási Minisztérium politikai államtitkára. Lindner András és Horváth Zoltán interjúja. *Heti Világgazdaság*, 1990. október 6.)

„Egy politikai államtitkárnak eredendően az a dolga, hogy helyettesítse a minisztert, s képviselje a minisztériumot. Ha ennek a politikai államtitkárnak meggyőződése, hogy nem tudja őszintén képviselni a közös ügyet, ha nem ért egyet a vezetéssel, azokkal a döntésekkel, amelyek a tárcánál születnek, akkor nem tehet mást, minthogy lemond.”

(Beke Kata a lemondás okáról. „A minisztériumi vezetésnek kellett volna megváltoznia.” *Magyar Nemzet*, 1991. jan. 16.)

„Mióta minden bugrisból nemes lett, sok nemes úr bugrissá változott.”

(*Shakespeare: III. Richárd*)

„Fekete további fenyegetéseit Timkó igyekezett tágabb perspektívába, népnemzeti alapra és jogi összefüggésekbe ágyazni. 'Ha mi szembefordulunk egymással, biztos, hogy elveszik a magyar hanglemezgyártás' – kezdte. A megőrzés biztosítéka az új és demokratikus vállalatvezetés, ahol minden dolgozó egyenlő módon van informálva. Hiszen hiába lett volna Bors jó szakember, mindent csak ő tudott – és ez bizony komoly hiba. Az ilyen időknél vége,

ezt az országot ezután nem öt ember fogja vezetni, hanem tízmillió!”

(Fényi Tibor Korunk hősei és a Hungaroton. Melázné tyúkjai a Szalai utcában. *Beszélő*, 1990. július 28.)

„Újra megkérdezem: az a hír, hogy a többi hat munkatársa elvállalta a szereplést és mégsem ment el. Miért?

- Ha nem mentek el, az az ő dolguk, szabad akaratukon múlik. Senki nem állította le őket. Én kértem, hogy aki tud, menjen el. Amit meg mondanak, hogy a kabinetfőnöknek bármi köze lenne a történetekhez, arról annyit: neki nincs joga rendelkezőni senki felett.”

(Még hat sem kettő. Későn szóltak a miniszternek. *Kurír*, 1990. július 18.)

„Az értekezlet nem sokkal egy óra előtt fejeződött be. Nagyjából ekkortájt jelentette be Timkó Iván kabinetfőnök a televízióknak, hogy a minisztérium vezetői nem rének rá a Napzártára elmenni.”

(Varsányi Gyula: A felmondás oka: politikai kifogások merültek fel. *Népszabadság*, 1990. november 14.)

„Listák – úgy tűnik – mégiscsak léteznek. Ráadásul nem is akárcik: egyetemi oktatók készítették egyetemi oktatókról és juttatták el a művelődési miniszterhez. Hogy milyen céllal és kinek a felkérésére, ne találgassunk. Tényként csak annyit közölhetünk, hogy több dékán máris védelemért fordult a Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezetének (FDSZ) Országos Intéző Bizottságához.”

(Titkos listák a kultusztárcánál. *Kurír*, 1990. szeptember 28.)

„Kiderült csakugyan létezik a lista – amelyet egyetlen példányban gépelt le –, és arra valóban felkerült több vezető oktató neve plusz és mínusz jelzéssel ellátva, ami azt volt hivatva jelezni, hogy az egyetemi reformban kire miképpen lehet számítani. Ezt a listát Timkó Iván személyes kérésére állították össze, több kollégájával együtt, és maga adta át a kabinetfőnöknek.”

(Gyarmati Szabó Éva „Feketelista” megrendelésre? Timkó Iván tudja a választ. *Népszabadság*, 1990. okt. 12.)

„Lemondólevelemben fő okként a tárca vezetését neveztem meg. A miniszter úr jó szándékú, tisztességes ember, de a jó szándék nem elég...

Tudjuk, hogy mivel van kiköveve a pokolhoz vezető út. Timkó Iván volt és ma is a minisztérium egyik vezetője, de még pontosabban fogalmaznék, ha azt mondanám, ő a vezetője, minden szakmai és hivatali kompetencia nélkül. S amit mondtam, az még nagyon enyhe kifejezés. A minisztériumban teljesen elszigetelődtem, nem jutottam döntési helyzetbe. Persze Timkó Iván is, ha úgy tetszik jó szándékú ember, de inkvizitori hajlamokkal és messianisztikus küldetésudattal van megáldva. Ha a középkorban élnénk, engem égetnének a máglyán, s ő lenne az inkvizitor. Timkó Iván sokkal több döntést is hozott. Timkó teljesen paradox jelenség, noha hangsúlyozom, nem kételkedem a jó szándékában. Az ő jelenléte a minisztériumban, olyan mint egy abszurd novella. Timkó Iván érdekeit egyébként az szolgálná, ha valaki elmondaná neki, először is fejezze be a jogi egyetemet, legyen végre diplomája, menjen el dolgozni ugyanúgy mint a többi ember.”

(Timkó Iván inkvizítorként viselkedett. Pogonyi Lajos interjúja Beke Katával. *Népszabadság*, 1991. január 23.)

„A keddi számunkban megjelent Timkó Iván búcsúzik? címmel közreadtuk a hírt, hogy a Művelődési és Közoktatási Minisztérium vezető munkatársát – volt kabinetfőnökét – a miniszter február 1-jei hatállyal felmentette. Tegnap Láng Péter, a tárca szóvivője helyreigazítást kért. Eszerint Timkó Ivánt nem felmentették: önként vált meg a minisztériumtól.”

(Timkó magától ment el. *Népszabadság*, 1991. február 6.)

Demokráciáról feketén és fehéren. Avagy színház/művészet az egész világ.

(*tim Közművelődési lap. II. évf. 5. sz. 1991. május [11-12]*)

„- Én nyugodtan és szívből használom a nemzeti jelzőt, bár tapasztalatom, hogy a támadások célpontjává vált. Nem gondolok rajta semmi mást, mint ami múltunkból olyan tényként és inspirációként érkezik hozzánk, aminek szerves továbbépítése, korszerű újrafogalmazása jelenkori értékeinél fogva válik a holnapok számára folyamatos múlttá. Vagyis, a nemzeti az, ami a különböző, ami csak a miénk, s a másokkal való hasonlóságainkkal szimbiózisban válik másokévé is egyetemlegessé. Európa-

iságunknak – gondolom – nem hasonlóságaink az igazi ércei, hanem azok a különbözőségeink, amivel gazdagítottuk Európát.”

(Chikán Bálint: Szolgáltató jellegű minisztériumot. Interjú Fekete György helyettes államtitkárral. *Magyar Hírlap*, 1990. július 6.)

„A tiltakozó lista szerfölött reprezentatív: komoly – és könnyűzenei élet olyan kiválóságai írták alá többek között, mint Kocsis Zoltán, Ránki Dezső, Rohmann Imre, Rolla János, Perényi Miklós, Oberfrank Géza, Fischer Iván, Polgár László, Koncz Zsuzsa, Bródy János, Presszer Gábor.”

„Az államtitkár elmondta, hogy még nem tudta alaposan tanulmányozni ezt a listát, mert töménytelen mennyiségű papír halmozódott fel az íróasztalán, és nem engedheti meg azt a luxust, hogy a Hungaroton ügyei miatt csapot-papot félbe hagyjon. De kifejtette abbéli reményét, hogy munkatársaival már holnap foglalkozni fognak a kérdéssel. Fekete György hangsúlyozta, hogy a művésztsadalom évtizedes ellentétei csúcsondattak ki most e konkrét ügy kapcsán, és meg kívánt győzni minket arról, hogy a minisztériumba a memorandum tartalmával ellentétes levelek és telefonok is érkeztek.”

(A zenészek memoranduma. A miniszter nem reagál. *Magyar Hírlap*, 1990. július 25.)

„A parlamenti ülés szünetében megkerestük Rajk László SZDSZ képviselőt, a frakció szóvivőjét, abból az alkalomból, hogy kérdést kíván intézni Andrásfalvy Bertalanhoz, a Hungaroton és a Filharmónia élén történt puccszerű személycseréről. Rajk László elmondta, hogy elsősorban a módszer ellen emelnek kifogást, amely nem is annyira a kései Kádár-korszakra, mint inkább a Rákosi-kor kézi vezérléses módszerére emlékeztetni őket.”

„Én ezt inkább határozottságnak nevezném. Emellett még tíz olyan vezetői állás van, amit pályázati úton fogunk betölteni, s ahol az átalakulás üteme szinkronban van a nyugdíjazásokkal. Azt hiszem, el kell kezdeni azt a folyamatot, hogy rendbe szedjük azokat az állami intézményeket, amelyek működéséhez dotációt adunk. Nem történt más, mint amit az ország vár tőlünk. Végül is határozott lépések történtek, amelyeket bármikor számon kérhetnek tőlünk. De ezeknek mindig olyan vissz-

hangja van, ami a magyar demokrácia esélyeit tekintve nagyon siralmas.”

(„stark”: Hungaroton – MHV. Rendszer és igazgatóváltás. *Magyar Hírlap*, 1990. július 18.)

„- *Miért mondott fel Nádor Péter?*

Nádor Péter: Több okból. Először is: mérhetetlenül felháborított az eljárás. Másodszor teljesen elhibáztam tekintem azt a gondolatot, hogy egy nagyon sokrétű tevékenységet folytató hanglemezkiadó és -terjesztő vállalat élére zeneművészt kell kinevezni. A harmadik nagyon erős okom az, hogy úgy gondoltam és ma is úgy gondolom, itt egy olyan lobby kerekítette a kezébe a hatalmat a zenei életben, amelynek a szándékait és törekvéseit ismerem, és azokkal nem tudok azonosulni...

Rákosi Péter: Engem a felmondásra elsősorban a módszer indított. Az a módszer, amellyel én az 50-es években találkoztam – igaz nem, közvetlenül, mert akkor még gyerek voltam –, és amelyről azt reméltem, soha többé nem fog már visszatérni...

Mikes Éva: A komolyzenei szerkesztőséget az igazgató úr behívatta. Nyolcan vonultunk be, és két órán át pontosan azt fejtegettük az igazgató úrnak, hogy a koncepció, az az út, amelyik a csődbe vezet, mert ma azt meghirdetni bármely vállalat vezérigazgatójának, hogy a piac nem számít, egyszerűen egyenlő a bukással. Ez már abból a felfogásból is kiderül, hogy úgy tűnik, a kulturális kormányzat, Fekete György helyettes államtitkár úr is, azt tartotta a legfontosabb szempontnak, hogy végre zenei szakember kerüljön a vállalat élére. Ezt mi teljesen elhibáztam tartjuk.”

(Hungaroton – még egyszer. Kulturális kirúgások. Rulett és lemezkiadás. Vicsek Ferenc interjúja. *168 óra*, 1990. augusztus 7.)

„...ez nem Bors-kontra Fekete-ügy, hanem Hungaroton kontra magyar kultúrpolitika” – összegezte a helyettes államtitkár. Elmenőben még közölte, hogy felkészült 'az elkövetkezendő iszonyatos sajtóháborúra', hiszen további 50 kulturális vállalatra dolgoztak ki új működési stratégiát.”

(Fényi Tibor: Korunk hőse és a Hungaroton. Melázné tyúkjai a Szalai utcában. *Beszélő*, 1990. július 28.)

„- A zenei tanács működne, de a minisztérium állítólag nem hajlandó partnernek tekinteni... Nem

tudom egyébként, hogy miért érz magát sértettnek a zenei tanács, hiszen megalakulását a minisztérium tudomásul vette, s a minisztérium folyósítja számára a korábbi zeneművész-szövetség időarányos költségvetési tömegeit. Ez önmagában is elismerés. A törvény egyébként előírja nekünk a különböző érdekvédelmi szervezetekkel, kamarákkal, társadalmi testületekkel való egyeztetés kötelességét, nem saját jó szándékunktól függ tehát, hogy bizonyos tanácsadást igénybe veszünk-e vagy nem. Ugyanakkor a tárcának joga van olyan tanácsadói testületet szerepeltetni maga mellett, amelyet akar, s ezt a jogát természetesen gyakorolja is. De ez tanácsadói testület, és véleménye nem helyettesíti az érdekvédelmi szervezetek véleményét. Ez a tanácsadói testület egyébként olyan szerepet tölt be nálunk, mint a fővárosi önkormányzatban a magisztrátus, amely semmit sem határoz el, csupán tanácsot ad a polgármesternek.”

(Ki számolt tévesen? Sértődött muzikusok. Fekete György cáfol. Varsányi Zsuzsa interjúja. *168 óra*, 1991. február 5.)

„Fekete György helyettes államtitkár úr azon kecsereg a Magyar Hírlapnak adott keddi interjújában, hogy a Nemzeti Kultúra Napja nem kapott elég hívrést. Részemről éppen ennek örülök. Hiszen ha január 22.-ét tényleg ilyen napnak nyilvánítanánk, ismét rossz irányba fordulna kulturális fejlődésünk. Elég, ha körülnézünk: nincs francia, német vagy osztrák stb. kultúra napja... Ennél még aggodalmasabb, hogy a helyettes kulturális államtitkár úr arra utalt, hogy a jövőben az állam, a kormány ezen a napon osztaná ki kulturális díjait. A világ legfontosabb kulturális díjai (Pulitzer-, Oscar-, Grammy-, Goncourt- stb.) nem állami, kormány által alapítottak, hanem magánkezdeményezésből születtek. Az alapítók a művészeti ágak elismert képviselőit, kritikusait kérték fel a díjak odaítélésére. Ezzel az odaítélők vállalják a díjak teljes felelősségét, s biztosítják a díjak teljes politikamentességét... Hitem szerint az államkultúra intézményét végre elfelejtünk kéne, és nem más formában, más színezetben újraéleszteni.”

(Rajk László: Államkultúra új színben?

Népszabadság, 1991. január 24.)

„- *Eddig csupa olyasmiről beszéltünk, amit nem tesz a minisztérium színházfelügyelő részlete. De mi az, amit csinál? Esetleg új koncepciót dolgoz ki? Várható a színházi rendszer átalakítása?*

- Gyökeresen új koncepció aligha születhet mostanában. Egyenlőre a színházak életben maradása a

tét, s a nehezén túljutva, az új helyzethez mérten lehet majd felülvizsgálni a színházi struktúrát. A minisztériumnak egyébként az a feladata, hogy a színházak működésének jogszabályi feltételeit megteremtse és biztosítsa, s igyekezzen az anyagi megfogalmazásokra is rátalálni. Egyszerűbben és tágabban megfogalmazva: az a dolgunk, hogy mentőövet dobjunk a magyar kultúrának.”

(Stuber Andrea: Tét az életben maradás.

Mentőövet a kultúrának! Fekete György helyettes államtitkár a színházokról. *Esti Hírlap*, 1990. augusztus 2.)

„Tegnap felmentették a Nemzeti Színház igazgató-főrendezői tiszte alól Csiszár Imrét ... A döntést Fekete György helyettes államtitkár azzal indokolta: Csiszár Imre 'alkalmatlan magas szintű vezetői posztra'. Kapcsolatteremtő képessége hiányos, a mai magyar dráma nem kellő súllyal szerepelt a repertoárban. A színházban fellazult a munkafegyelem, előadások maradtak el, elszaporodtak a hiányszások, az egyeztetési problémák... Ablonczy László kinevezése mellett szól – Fekete György indoklása szerint – tisztessége, színházközelsége és 'neuralitása': nem tartozik semmilyen színházi érdekcsoporthoz. 'Szűz szemmel, tiszta lélekkel' kezd a Nemzeti Színház vezetéséhez, ezen felül élvez a minisztérium teljes bizalmát. A tárca az üzemtetési gondok megszüntetésén túl elvárja a színháztól, hogy a megújított Magyarország szellemi igényeinek megfelelő arculatot alakítson ki.”

(Változás a Nemzeti Színház élén. *Magyar Nemzet*, 1991. április 19.)

„...március 27-én 6 órára Fekete György magához rendelt. Az időpont okozott nekem némi gondot, ugyanis éppen erre a napra jelezte a köztársasági elnök, hogy megnézi a Kaukázusi krétakör előadását, amit én rendeztem. Úgy véltem, illik köszöntenem az elnököt a színházban, kértem tehát, válasszunk Fekete úrral egy másik időpontot. Erre azonban nem volt mód, mert ő közölte, hogy csak aznap, és csak 6 órakor ér rá. Bementem tehát a minisztériumba... Ott feküdt az asztalon egy Pesti Hírlap, amelyben én adtam egy interjút, és azt mondtam, hogy fontosabbnak érzem a politikai szempontok szerepét a minisztérium számára, mint a szakmaiakat. Fekete úr ezt nehezményezte, mondván, vegyem tudomásul, velem kapcsolatban semmiféle politikai szempont nem játszik szerepet, a 'kulturpolitika' egyébként is csak a letűnt rendszer terméke volt, itt egyedül szakmai kritériumok dön-

tenek... elővett egy jókora kézzel sebtében írt listát, amely az ellenem felhozott vádpontokat tartalmazta. Rám szólt, hogy amíg ezeket felolvassa, ne szóljak közbe. Mit tehettem, elkezdtem jegyzetelni... A következő lépés pedig az volt, hogy április 17-én, szerda délután fél háromkor kaptam egy telefont: ötkor legyek a miniszternél. Mondtam, hogy órám van a főiskolán, de nem voltak hajlandók akár csak estére halasztani a dolgot. Ez a legutolsó beszélgetésünk volt valamennyi között a legnyomasztóbb. A miniszter azzal kezdte, hogy meg ne forduljon a fejemben bármiféle politikai indok, ők kizárólag a szakma legszélesebb rétegeinek a nyomására kívánják a távozásomat. És megpróbáltak rávenni, hogy úgynevezett közös megegyezéssel bontsuk fel a szerződésemet, vagyis valójában mondjak le. Azt válaszoltam, hogy bár megtisztelő számomra, mennyire elismerik rendezői érnyeimet – hiszen ezt akkor is elmondták –, de én úgy vélem, kétéves igazgató-főrendezői munkám is ér annyit, hogy ne kelljen magamnak kérnem a felmentésemet. Mire Fekete úr indulatosan azt kiabált, hogy amennyiben nem fogadom el az általuk javasolt megoldást, 'rapid módszerekhez' nyúlnak..."

(Csizsár Imrével, a Nemzeti Színház volt igazgató-főrendezőjével beszélget Mészáros Tamás. „A romokon jobban lehet építkezni”, avagy egy levélváltás természetrajza. *Magyar Hírlap*, 1991. április 22.)

„Kedden ott voltam a Szalay utcában. Kértem a portást, hol találom a Kardost? Az elvtárs nincs bent, válaszolta. Furcsállottam, hogy elfeledkezett az előző heti barátságos invitációról. Másnap tudtam meg az igazat: Kardos Lászlót úgy kirúgták, hogy lába sem érte a földet, a portán kapta meg a felmondólevelet és annyit sem engedélyeztek meg, hogy fölmenjen, és kirámolja az íróasztalát.

Régi történetek általában okkal merülnek fel az emberben. A filharmónia vezetőjét sose láttam, Borssal több, mint két évtizede volt rövid ideig laza kapcsolatom. Ellenben Fekete Györgyöt régóta ismerem. Szeretettel neki szánom a fenti történetet.”

(Bojár Iván: Per analogiam. *Élet és Irodalom*, 1990. augusztus 10.)

Demokrácia a határon. Oldások és kötések.

(*tim Közművelődési lap. 1991. NYÁR. 4-5. o.*)

„...ha lehet, kerülöm... az alaptanterv kifejezést, noha nagyra becsülöm azt az előkészítő munkát, amit ezzel kapcsolatban elvégeztek. Inkább több tanterv közös alapjáról, illetve arról beszélnek, hogy ez miben és mennyiben tekinthető nemzeti-nek. Úgy gondolom, hogy a nemzeti jelleg területenként különböző mértékben érvényesülhet.

Számomra világos, hogy a nemzeti karakter, a hagyomány, a tradíció lényeges, meghatározó eleme kell, hogy legyen például a művészetek vagy a történelem tanításának. E tárgyakkal a nemzeti sajátosságokat mindenképpen hordozniuk kell, ám biztos, hogy nem volna bölcs dolog nemzeti matematikáról, fizikáról vagy biológiáról beszélni...”

(Fokozatos változások kellenek. Az iskola nem lehet politikai harcok színtere. Dénes D. István interjúja Honti Mária helyettes államtitkárral. *Magyar Nemzet*, 1990. július 21.)

„...- Az általános műveltség, az iskolák közötti átjárhatóság lényeges eleme, hogy a tartalmában is sokszínűvé váló iskolarendszerben a tudásanyagot tekintve legyen valami közös, amire építeni lehet, ami összeköt bennünket egymással és Európával. Ez a szándék hívta életre a nemzeti alaptanterv gondolatát, amelyről az a hír terjedt el, hogy a minisztérium leállította a munkálatait. Valóban?

- Nem állította le senki ezt a munkát, most is folytatódik! Ám más irányban, mint eddig. Úgy is mondhatnám: a valósághoz jobban alkalmazkodva átalakult. Azt senki sem vitatja, hogy szükség van tartalmilag egységesítő megoldásra. A nemzeti alaptantervnek már az elnevezése is rossz, megtévesztő, mert eleve a hagyományos, kötött, folyamatszabályozó tanterv képzetét kelti, holott nem erről van szó. Nem érzem helyesnek, hogy meghatározzuk az 'elvégzendő anyagnak' mintegy a felét, arra számítva, hogy a másik felét majd a pedagógus maga állítja össze. Erre nincsenek is felkészülve a kollégák és az iskolák. A jelzések szerint szívesebben fogadnák azt az elképzelést, amely szerint több alternatív tanterv, taneszköz közös alapját kell meghatározni világos, áttekinthető, egységes követelményekkel, és ehhez igazodó vizsgarendszerrel.”

(Gyarmati Szabó Éva: Az oktatás van a diákokért. Vállalkozó iskolákról, iskolavál-

lalkozásokról beszél Honti Mária helyettes államtitkár. *Népszabadság*, 1990. szeptember 1.)

„Ami mármost a meghozandó közoktatási törvény szakmai tervezetét illeti: elveiben szimpatikus, toleráns, európai államhoz méltó jövőképet vázol fel. A kulcsszavak: autonómia, tanári szabadság, demokrácia, szektorsemlegesség, kreativitás, ideológiamentesség...

A minisztérium, mint az több nyilatkozatból is kiderült, erre a szakmai és társadalmi vitára szűk teret és még szűkebb időt ad: az észrevételeket március végéig kéretik eljuttatni a tervezet kidolgozó munkacsoporthoz. Rémisztően rövid idő ez. Álvita lehet csak: illetve a társadalmi szondázás 'kipipálása'. Különösképpen érthetetlen ez a sietés, siettetés, hiszen a közoktatásért felelős államtitkár, Honti Mária ugyancsak a Köznevelésben azt nyilatkozta, hogy a minisztérium javaslata csak a vita tanulságainak összegezése után születik meg, s 'ha az Országgyűlés ebben az évben el is fogadja, az 1991-es tanévben semmiképpen sem léphet életbe'.

(Murányi Gábor: Lapolvasó. Felneveljük? Forrás, Köznevelés, Fejlesztő Pedagógia, Próbaszám. *Magyar Nemzet*. 1991. március 4.)

„- Beke Kata lemondása mennyire éreztette hatását?

- Engem személy szerint egyáltalán nem zavart. Annak a megítélése, hogy az oktatási törvény, az átalakulás milyen ütemben történik, okozhat véleménykülönbségeket akár egy minisztériumon belül is.

- *No de ő például az igazgatói kinevezéssel, megerősítéssel, bizalmatlansági indítvánnyal kapcsolatos intézkedéseket sürgette.*

- Az önkormányzatok csak most kerültek olyan stádiumba, hogy szembesülhetnek ilyen feladatokkal. Ez az egyik oka annak, hogy csak most hoztuk nyilvánosságra az ezzel kapcsolatos jogszabályok együttesét... az önkormányzati törvény a leghatározottabban előírja, hogy az önkormányzatokhoz került iskolák munkáltatói jogkörét az önkormányzatok, illetve a választott testületek nevében a polgármester látja el. Ez a törvény konfliktusba kerül azzal a törekvéssel, hogy egyes helyeken létrejöttek olyan szülői szerveződések, iskolaszékek, melyek közvetlen társadalmi részvételt kívánnak érvényesíteni az iskola vezetésében... Ahhoz viszont, hogy

az iskolaszékek ilyen felhatalmazást kaphassanak, törvényre van szükség...

(Alakulóban az oktatási törvény. Interjú Honti Máriával. *Hajdu-Bihari Napló*, 1991. március 9.)

„Az alaptanterv megnevezése is arra utal: több, egymás mellett békésen megférő, alternatív tanterv közös alapját keressük. Miben? Az elemi, alapfokú műveltség tartalmában s az ennek elsajátítása nyomán kialakítható alapkészségekben, képességekben, teljesítmény- és tevékenységformákban. Az alaptanterv rendeltetése, hogy útmutatással szolgáljon standardizált mérések, illetve vizsgarendszer kimunkálásához, mely alkalmas arra, hogy az ország különböző helyein különböző fenntartású iskoláknak a növendékeiről egy-egy pedagógiai ciklus végén eldöntse: milyen irányban a legesélyesebb a tanulmányainak a folytatására, vagy az életbe való belépésre. Keretjellegű tantervről van tehát szó, amely a nemzeti alaptanterv fogalmát tartalmazza.”

(A nemzeti alaptanterv foglalatát. Arany Lajos interjúja Honti Mária helyettes államtitkárral. *Hajdu-Bihari Napló*, 1991. március 27.)

„Honti Máriát, a művelődési tárca közoktatásért felelős helyettes államtitkárát azzal kerestük meg, igaz-e a hír?

- Egy szerencsétlen közjáték miatt teljes félreértésről van szó, a minisztérium nem adott ki semmiféle, főként nem végső változatot. Már csak azért sem, mert a Gázsó-féle tervezet nem azonos a minisztériumi tervezettel: mi csak az április végéig meghosszabbított vita után készítjük el a magunkét. Az a 'törvényi változat', amelyet a parlament elé kerülő végső formaként emlegetnek, nem más, mint egy belső munkapéldány, egy jogász újjgyakorlat...

(Gyarmati Szabó Éva: Áltörvény az oktatásban? *Népszabadság*, 1991. március 22.)

„Egyre gyakrabban halljuk, olvassuk, hogy iskolák elemi működési zavarokkal küszködnek, figyelmeztető pedagógussztrájkokról tájékoztat a Köznevelés. A jelenségek az oktatásügy válságáról tanúskodnak. A helyzet mélyebb elemzésére kértük interjúnk során Honti Mária helyettes államtitkárt.

- Az iskolák működési zavarairól érkező megsaporodott jelzéseket nem magyarázhatjuk kizárólagosan a központi állami támogatás beszűkülésével – kezdte a beszélgetést Honti Mária –, a Parlament

megszavazta az önkormányzati törvényt, s megváltozott a finanszírozás rendje is. Korábban ugyanis a tanácsoknál maradt a jövedelemadókból származó bevétel, és az iskolák működtetésére szánt költségeket elsősorban abból folyósították a tanácsok. Ezt egészítette ki a jelenleginél lényegesen alacsonyabb közvetlen költségvetési támogatás. Most viszont az önkormányzatok a jövedelemadókból származó bevételek felét kapják meg, és ezt egészíti ki a költségvetésből az oktatásra szánt fejkvóta... Teljesen egyértelmű, hogy a központi költségvetés nem fedheti le teljesen a jelenlegi rendszerben az iskolafenntartás kiadásait. Az oktatási intézmények fenntartójának ezt kellene kiegészítenie a helyi forrásokból.

- Kedvező esetben, amennyiben a fenntartó önkormányzat megfelelő bevételekkel rendelkezik, és átlátja az oktatás jelentőségét, az iskolák – a fenntartók szabadabb gazdálkodási lehetőségei miatt – a korábbinál akár kedvezőbb feltételek közé juthattak. Tehát nem maga a törvény marasztalható el a működési zavarokért. Ellenben a szabadabb, kevésbé megkötött önkormányzati gazdálkodás szül anomáliákat is. Azt tapasztaljuk ugyanis, hogy az iskolai fejkvótákat sok helyen nem közoktatási célra fordítják az önkormányzatok.

- Elképesztő...”

(N. Sándor László: Iskolák zavarban.
Honti Mária: A fejkvótát sok helyen nem közoktatási célra fordítják. *Magyar Hírlap*, 1991. április 22.)

„Két nappal ezelőtt bekövetkezett az, amiről hónapok óta suttognak: Honti Máriát is felmentették, Spengler Györgynével, a közoktatási főosztály vezetőjével együtt. Hivatalos bejelentés híján erről is csak utólag, kiszivárogtatott hírekből értesült a szakmai közvélemény, ezért felkerestük a helyettes államtitkárt és a főosztályvezetőt, hogy megtudjuk, igaz-e a hír.

- Igaz – válaszolja Honti Mária. – A miniszter úr két napja közölte velem és Spengler Györgynével, hogy köszöni a munkánkat, de a továbbiakban nem tart igényt rá. Éppen azon a napon történt ez, amikor az asztalára tettük a közoktatási törvény viták alapján átdolgozott szakmai tervezetét.

Az utóbbi hónapokban már nyílt titok volt, hogy a miniszter úr egyes pártok hangos tiltakozására elzárkózott az általa felkért Gazsó Ferenc vezette törvény-előkészítő bizottság munkájától, és az abban részt vevő minisztériumi szakemberektől is, azaz mindkettőjüktől kezdte elhatárolni magát. Ezek szerint az átdolgozott változat sem nyerte meg a tetszését?

- Fogalmunk sincs róla, hiszen még nem olvasta el.”

(Huzatos hivatal. Honti is megy. *Népszabadság*, 1991. június 20.)